

บทที่ 2

ข้อมูลเบื้องต้นและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลเบื้องต้น

ประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคแห่งแรกของประเทศไทย เปิดทำการสอนเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2507 มีคณะที่เปิดสอนในขณะนั้น 3 คณะ คือ คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์ ต่อมาเปิดสอนและรับโอนคณะต่าง ๆ เข้ามาสังกัดคือ รับโอนคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ เข้ามาเมื่อ พ.ศ. 2508 เปิดสอนคณะเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2509 คณะศึกษาศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์ พ.ศ. 2511 พ.ศ. 2515 จัดตั้งคณะใหม่ 3 คณะ คือ คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2518 จัดตั้งคณะเทคนิคการแพทย์ พ.ศ. 2520 จัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัย และ พ.ศ. 2525 จัดตั้งคณะวิจิตรศิลป์ ปัจจุบันเปิดสอนทั้งสิ้นรวม 13 คณะ มีนักศึกษาประมาณ 9 พันคนเศษ และมีอาจารย์ประมาณ 1,400 คน

หน่วยบริการสื่อการสอนในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การดำเนินงานด้านโสตทัศนศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีบริการในวงจำกัด และไม่มีการจัดรูปการดำเนินงานเป็นส่วนกลางให้เห็นได้ชัด แต่พอจะแบ่งได้เป็น 3 หน่วยใหญ่ ๆ คือ

1. สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สำนักหอสมุด มีฐานะเทียบเท่าคณะ เป็นศูนย์กลางการจัดหา การรวบรวม จัดเก็บ รักษา และเผยแพร่ หนังสือ วารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ ตลอดจนเอกสารสิ่งพิมพ์ และโสตทัศนอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอนและดำเนินการค้นคว้าวิจัยของมหาวิทยาลัย ให้บริการแก่คณาจารย์ นักศึกษา ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย

โดยทีมงานที่เกี่ยวข้องกับโสตทัศนอุปกรณ์นั้นอยู่ในความรับผิดชอบของงานโสตทัศนวัสดุ ทั้งนี้ สำนักหอสมุดบริหารงานแบบบูรณาการ โดยมีผู้อำนวยการสำนักเป็นผู้รับผิดชอบงานทั้งหมดของ สำนักหอสมุด ห้องสมุดคณะ และห้องสมุดอื่น ๆ

2. แผนกโสตทัศนศึกษากลาง มหาวิทยาลัย เชียงใหม่

แผนกโสตทัศนศึกษากลางนี้ สังกัดอยู่กับกองบริการการศึกษา มีหน้าที่ ถ่ายทำ ตัดต่อ เทปบันทึกภาพ ตัดต่ออัดสำเนา เทปบันทึกเสียง บริการ เครื่องช่วยสอน และวิเคราะห์ ผลการศึกษา

3. แผนกโสตทัศนศึกษาในคณะต่าง ๆ

คณะต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีหน่วย โสตทัศนศึกษาที่มีเจ้าหน้าที่ให้บริการผลิต ให้อืม หรือจัดเตรียมสื่อการสอนให้ยกเว้นคณะสังคมศาสตร์ ที่ไม่มีแผนกโสตทัศนศึกษา แต่มีอุปกรณ์ สำหรับแต่ละภาควิชา คณะเภสัชศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์นั้น มีอาจารย์ในคณะเป็นผู้ดูแล ส่วน คณะศึกษาศาสตร์ฝากไว้กับภาควิชาโสตทัศนศึกษา หน้าที่รับผิดชอบของแผนกโสตฯ นี้โดยทั่วไป จะเป็นแหล่งที่คณาจารย์ในคณะมาขอรับบริการในการผลิตสื่อการสอน เช่น ผลิตสไลด์ กราฟิก วีดิโอ หรืออิมมัลติอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

การวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปี พ.ศ. 2512 อีรกุล ศรีจันทร์พงศ์ (2513 : ค) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ โครงการจัดตั้งศูนย์โสตทัศนศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อเสนอแนะโครงการสำหรับการดำเนินงานด้านบริหาร และหน้าที่ของศูนย์โสตทัศนศึกษา ตามความต้องการของมหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อเสนอแนะผังของอาคาร สถานที่ พื้นที่ตั้ง และ โสตทัศนอุปกรณ์ตามโครงการ ผลของการวิจัยสรุปได้ดังนี้

มหาวิทยาลัยขอนแก่นมีเครื่องมือ อุปกรณ์ และการผลิตโสตทัศนอุปกรณ์อยู่บ้างแล้ว และโสตทัศนอุปกรณ์ที่เป็น เครื่องมือใช้สำหรับการทดลองสาธิต ส่วนความต้องการของอาจารย์ นั้นอาจารย์ส่วนมากมีความต้องการ โสตทัศนวัสดุประเภทหุ่นจำลอง และ โสตทัศนอุปกรณ์ที่เป็น

เครื่องมือใช้สำหรับการทดลอง สาธิต ส่วนความต้องการของอาจารย์ที่มีต่อโสตทัศนูปกรณ์
อันดับรองลงมาคือ โทรทัศน์วงจรปิด และ เทปโทรทัศน์

ปี พ.ศ. 2513 ปราณี นนทมาศ (2513 : ง-จ) ได้ทำการวิจัยโดยมุ่ง
ศึกษาถึงสภาพปัญหาปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการทางโสตทัศนศึกษาของอาจารย์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อที่จะนำผลการวิจัยมาใช้ในการปรับปรุง วางแผน แก้ไข
และวางแนวทางสำหรับจัดตั้งศูนย์โสตทัศนศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผลการ
วิจัยปรากฏว่า มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ยังขาดแคลนโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ อีกมาก
อาจารย์มีความต้องการใช้วัสดุอุปกรณ์ประเภทที่ไม่ต้องฉายในอัตราที่สูงทั้งยังมีความต้องการ
ที่จะใช้บริการ และกิจกรรมต่าง ๆ จากศูนย์โสตทัศนศึกษาด้วย และการดำเนินงานโครงการ
การจัดตั้งศูนย์โสตทัศนศึกษาประสบปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์ งบประมาณ และอัตราค่าส่ง-
คน

ในปี 2513 วิเชียร นิตยะกุล (2513 : ง-จ) ได้วิจัยเกี่ยวกับโครงการจัดตั้ง
ศูนย์โสตทัศนศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อศึกษาความต้องการศูนย์โสตทัศนศึกษา และ
สำรวจวิเคราะห์การดำเนินการจัดตั้งศูนย์โสตทัศนศึกษา ในด้านการบริหาร การบริการ
เครื่องมือและวัสดุ รวมทั้งศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติ ความคิดเห็น และปัญหาการใช้บริการโสต-
ทัศนูปกรณ์ ผลปรากฏว่า มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีเครื่องมือและโสตทัศนูปกรณ์ที่ใช้สำหรับ
การบรรยายและใช้ในการผลิตจำนวนมาก อาจารย์ส่วนมากต้องการคำแนะนำ การฝึกอบรม
เกี่ยวกับการใช้โสตทัศนูปกรณ์ และมีความคิดเห็นควรมีการจัดตั้งศูนย์โสตทัศนศึกษาไว้บริการ
เป็นส่วนกลาง และควรรวมกับห้องสมุด ในปีเดียวกันนี้ อุทัย บุญประเสริฐ (2513 : ค)
ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับสภาพและความต้องการเทคโนโลยีทางโสตทัศนศึกษา ระดับมหาวิทยาลัย
โดยสอบถามความคิดเห็นจากอาจารย์ผู้สอน และเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
ผลของการวิจัยปรากฏว่า มหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีความต้องการในการส่งเสริมและปรับปรุง
งานที่เกี่ยวกับงานโสตทัศนศึกษา ตลอดจนบริการที่เกี่ยวข้อง เช่น การบริหารและการบริการ
นอกจากนั้นยังพบว่าบริการโสตทัศนูปกรณ์ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีไม่เพียงพอที่จะอำนวยความสะดวก
ความสะดวกและให้บริการแก่อาจารย์ หน่วยงานที่มีอยู่แล้ว ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ
ความต้องการในด้านบริการงานโสตทัศนศึกษาทั้งในระดับมหาวิทยาลัยและ
ระดับคณะของอาจารย์อยู่ในเกณฑ์สูงมาก เมื่อเปรียบเทียบความต้องการเหล่านี้พบว่าปริมาณ
ความต้องการวัสดุอุปกรณ์ประเภทเครื่องฉายมีมากที่สุด

ต่อมา สมภพ โรจนพันธ์ (2517:ง-จ) ได้วิจัยเกี่ยวกับโครงการศูนย์โสตทัศนศึกษา สำหรับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ โดยศึกษาสำรวจและวิเคราะห์ สำหรับการดำเนินการ จัดตั้งศูนย์โสตทัศนศึกษาของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ในด้านการบริหารงาน ศูนย์โสตทัศนศึกษา และการบริการโสตทัศนอุปกรณ์ตามความต้องการ ทัศนคติ และความคิดเห็นของ อาจารย์ รวมทั้งปัญหาการใช้โสตทัศนอุปกรณ์ในการสอนและการฝึกอบรมของอาจารย์ เพื่อ เสนอแนะโครงการสำหรับดำเนินการศูนย์โสตทัศนศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า อาจารย์และ นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการตั้งศูนย์โสตทัศนศึกษา ส่วนปัญหาที่อาจารย์และนักวิชาการ ประสบ ได้แก่ การขาดแคลนโสตทัศนอุปกรณ์และห้องเรียนไม่เหมาะสมต่อการใช้โสตทัศนอุปกรณ์ นอกจากนี้อาจารย์และนักวิชาการมีความต้องการที่จะได้รับคำแนะนำ เกี่ยวกับการใช้โสตทัศนอุปกรณ์ ประกอบการสอนบ้าง เพราะส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทางโสตทัศนอุปกรณ์น้อย

การวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพและความต้องการ ศูนย์สื่อการศึกษาของโรงเรียนสาธิต ระดับประถมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งสังกัดอยู่ในทบวงมหาวิทยาลัยนั้น สุพร ชัยเดชสุริยะ (2523:ง-จ) พบว่าสถานภาพในการจัดดำเนินการโสตทัศนศึกษามีปัญหาหลายประการ ส่วนมาก เป็นปัญหาด้านบริการให้ยืมโสตทัศนอุปกรณ์ รองลงมาคือ ปัญหาด้านการผลิต ซ่อมบำรุง และด้าน บริการพิเศษเพื่อการเรียนการสอน สำหรับสภาพสื่อการศึกษาพบว่าโสตทัศนอุปกรณ์อยู่ในสภาพดี แต่ไม่เพียงพอกับความต้องการ ข้อค้นพบอีกประการหนึ่งก็คือ ผู้บริหาร อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ โสตทัศนศึกษา มีความต้องการให้จัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษาในโรงเรียนสาธิตระดับประถมศึกษา เป็นอย่างมาก โดยจัดให้มีสถานที่ บุคลากร อุปกรณ์ การบริการให้ยืมโสตทัศนวัสดุ การผลิต และการซ่อมบำรุง ตลอดจนบริการพิเศษเพื่อการเรียนการสอน

ผลการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการสื่อการสอนของคณาจารย์ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (วิพร เหลืองวิริยะแสง 2524:ง-จ) ปรากฏว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ผลิตและใช้สื่อการสอนเอง นอกจากนี้ยังศึกษาหาความรู้ในเรื่องสื่อการสอนด้วยตนเองอีกด้วย ทั้งยังมีความต้องการในการ ใช้สื่อการสอนที่แท้จริงมากกว่าที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะเครื่องอำนวยความสะดวกในชั้นเรียน เช่น เครื่องขยายเสียง และไมโครโฟน ปัญหาที่อาจารย์ส่วนใหญ่ประสบคือ ไม่ได้รับความสะดวกในการผลิต นอกจากนี้ยังไม่มีเวลา และไม่มีผู้ช่วยผลิตสื่อการสอน

✓อาร์เทอร์เบอร์ (Arterbury 1972 : 4825 - 4826 - A) ได้ทำการวิจัยถึงการใช้บริการและอุปสรรคจากศูนย์สื่อการศึกษาของครูในรัฐเท็กซัส ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ถ้าขยายระยะเวลาการเปิดให้บริการให้นานขึ้น ก็จะมีครูมาใช้บริการของศูนย์สื่อศึกษามากขึ้น
2. ครูที่สอนวิชาเฉพาะ และครูระดับประถมศึกษาใช้บริการที่จัดขึ้นโดยศูนย์สื่อศึกษามากกว่าครูในระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา
3. ครูที่สอนวิชาสังคมศึกษา ใช้บริการมากกว่าครูที่สอนคณิตศาสตร์
4. ครูที่ได้รับการฝึกอบรมทางโสตทัศนศึกษา จะใช้บริการมากกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม
5. การยืมและคืนสื่อที่ไม่ตรงต่อเวลาหรือล่าช้า จะเป็นอุปสรรคต่อการใช้บริการของศูนย์สื่อการศึกษา
6. ครูจำนวนมากไม่ทราบถึงการให้บริการของศูนย์สื่อการศึกษา
7. สภาพของห้องเรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้โสตทัศนอุปกรณ์
8. ครูจำนวนมากไม่ใช้บริการของศูนย์สื่อการศึกษา

✓โรเจอร์ (Rogers 1977 : 3227 - A) ได้สำรวจความต้องการของครูเกี่ยวกับความสามารถในการใช้ศูนย์สื่อการศึกษาของโรงเรียน ผลการสำรวจสรุปได้ว่า ในการใช้ศูนย์สื่อการสอน ครูมีความมั่นใจในความสามารถของตนเองในการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ ส่วนในด้านการฝึกอบรมนั้น ครูส่วนมากเล็งเห็นความจำเป็นต่อการฝึกอบรม และต้องการได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติมในการผลิตวัสดุต่าง ๆ เช่น การสร้างชุดการสอน การใช้สื่อประสม ทั้งยังมีความต้องการที่จะพัฒนาทักษะเกี่ยวกับการใช้และการผลิตโสตทัศนอุปกรณ์ในแบบต่าง ๆ เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังสนใจในเรื่องการวางแผนหลักสูตร ให้สอดคล้องกับแหล่งทรัพยากรทางการสอน และการนำไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียน

✓จามิน (Jamin 1979 : 5884 - 5885 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาการให้บริการสื่อการศึกษาในประเทศมาเลเซีย ระหว่าง พ.ศ. 2500 - 2525 โดยมุ่งที่จะศึกษาถึงการให้บริการทางด้านสื่อการศึกษาว่าจะมีพอเพียงกับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของโรงเรียนหรือไม่ นอกจากนี้หน่วยงานหรือแผนกที่ตั้งขึ้นมานั้นมีบทบาทพอที่จะหาทางทำให้ครูนำเอามาใช้ในการสอนหรือไม่ และประการสุดท้าย ความสามารถหรือกำลังของหน่วยบริการสื่อศึกษามีพอที่จะทำให้คุณภาพของการศึกษาดีขึ้นหรือไม่ จากการศึกษาดังกล่าวพบว่า แผนกบริการสื่อการศึกษาให้บริการได้พอเพียงกับความต้องการของโรงเรียน และมีบทบาทพอที่จะกระตุ้นให้ครูนำเอาไปใช้ในการสอน และทำให้คุณภาพของการศึกษาดีขึ้น นอกจากนี้ ยังมีผลการวิจัยและข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาและการปรับปรุงการให้บริการสื่อการศึกษาพอสรุปได้ดังนี้

1. ให้ยอมรับและนำสื่อที่ได้มาตรฐาน ตลอดจนแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ มาใช้และจัดให้มีบุคลากรทางด้านสื่อการศึกษาขึ้นในโรงเรียน
2. พยายามผลิตสื่อการสอนขึ้นมาเรื่อย ๆ
3. ควรจะได้มีการวิจัยเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน
4. เพิ่มความสัมพันธ์ในความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระทรวง-ศึกษาธิการให้มากยิ่งขึ้น
5. ควรมีการปรับปรุงการติดต่อระหว่างแผนกบริการสื่อการศึกษากับครูในโรงเรียนต่าง ๆ

จากการวิจัยเท่าที่ผ่านมาพอสรุปปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสื่อการสอนภายในประเทศได้ว่า ผู้สอนในสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ต้องการให้มีศูนย์บริการสื่อการสอนโดยตรง และขยายขอบข่ายของงานบริการ งานผลิต งานซ่อมบำรุงวัสดุทัศนูปกรณ์ ให้กว้างขวางและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังต้องการได้รับคำแนะนำและความช่วยเหลือในการใช้สื่อการสอน เพื่อให้การบริการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ส่วนสื่อการสอนที่สถาบันต่าง ๆ ต้องการนั้น มีความแตกต่างกันไป เช่น มหาวิทยาลัยชุมชนแก่น ต้องการหุ่นจำลอง และเครื่องมือทดลองมากกว่าสื่อประเภทอื่น (ธีรกุล ศรีจันทร์ พงศ์ 2513 : ค) ในขณะที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ต้องการสื่อการสอนประเภทไม่ต้องฉายมากที่สุด (ปราณี นนทมาศ 2513 : ง)

ปัญหาและความต้องการของครูในต่างประเทศนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นในรูปแบบที่ต้องการพัฒนาทักษะการใช้และการผลิตสื่อการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ต้องการที่จะปรับปรุงและพัฒนาสื่อการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร หรือวางหลักสูตรให้สอดคล้องกับแหล่งทรัพยากร นอกจากนี้ยังต้องการให้มีการติดต่อ ประสานงาน กระชับ ความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสื่อการสอน

ปัญหาของการใช้สื่อการสอนของประเทศไทยนั้น ส่วนมากจะเป็น เรื่องของ ความต้องการในด้านอุปกรณ์ สถานที่ การซ่อมบำรุงและการให้บริการ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ มิใช่เป็นปัญหาสำคัญที่ศึกษาพบในต่างประเทศ ปัญหาที่ศึกษาพบในต่างประเทศนั้น ส่วนใหญ่ จะ เป็นความต้องการทางด้านการฝึกอบรมมิใช่ในด้านวัสดุอุปกรณ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย